

Сучасні соціологічні теорії

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	C - соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність	C5 Соціологія
Освітня програма	Врегулювання конфліктів та медіація
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	заочна
Рік підготовки, семестр	3 курс, весняний семестр
Обсяг дисципліни	5 кред. ЕКТС/150 годин: лекції 10 год, практичні 14 год, самостійна робота 126 год.
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Екзамен, МКР
Розклад занять	https://schedule.kpi.ua/
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор : викладач кафедри соціології Василець Ольга Іванівна Практичні / Семінарські: Василець Ольга Іванівна +38063 872261938, +38 098 42 946 73 ovasylec@gmail.com , vasylets.olha@lil.kpi.ua
Розміщення курсу	https://classroom.google.com/c/ODQzNzQxMTA0Nzky?cjc=4cldu

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Зниження конфліктної напруги як у щодо деструкцій поведінки у суспільних практиках взаємодій, так і у її ауто агресивній вимірності, має опертя у рефлексії та спробах концептуалізації повсякденних вражень. Соціологи, та інші представники соціально-поведінкових та соціо-гуманітарних дисциплін працюють над досягненням поточного у його історичній значущості. Сучасне теоретизування допомагає окреслити бажане майбутнє, здійснюючи аналітику та синтез даних щодо минулого. Це є особливо складним завданням щодо недавнього історичного періоду, адже і у ціннісному, і у економічному, к і у організаційному відношенні ми живемо у період суттєвих трансформацій та змін.

Метою курсу є орієнтація студентства щодо головних течій та напрямів розвитку сучасної соціологічної науки, синергії її взаємодій з іншими дискурсами по вивченню суспільства, поточних форматів конфліктної взаємодії, тощо. Необхідним є наголос на заохоченні студентства до активізації подальших самостійних пошуків вартісної інформації, та оволодіння спроможністю формувати коло інтелектуальних лідерів, віртуальних та реальних наставників, праця з роботами яких сприяє набуттю нових компетенцій. Комунікація з викладачем можлива і заохочуватиметься на навчальних заняттях, через месенджери та комунікацію онлайн (гуглкласрум) та офлайн при

традиційній формі навчання, а також в межах двох годин консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри соціології.

Відповідно до вимог ОПП метою дисципліни є формування у студентів здатностей:

- застосовувати знання в практичних ситуаціях (ЗК-1)
- бути критичним і самокритичним (ЗК-4)
- вчитися і оволодівати сучасними знаннями(ЗК-8)
- генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК-10)
- оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології (ФК-1)
- опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій (ФК-2)

Завданням дисципліни є формування таких результатів навчання:

- використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності (РН 1)
- розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми (РН 2)
- застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі (РН 3)
- пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач (РН 4)

В результаті засвоєння дисципліни студенти зможуть:

- проводити порівняльні розвідки щодо окремих актуальних тем (справедливість, рівність, права особи, державне будівництво, засадничі характеристики суспільного устрою, тощо) виходячи з праць різних сучасних дослідників;
- аргументовано доводити власну позицію та здійснювати медіацію у різних комунікативних площинах;
- презентувати сучасну геополітичну та геоекономічну конфліктність з позицій пояснювального потенціалу макросоціологічного підходу.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: ЗО 13 Вступ до соціологічної професії ЗО 14 Історія соціології, ПО 15 Нерівності, конфлікти і соціальна справедливість.

Постреквізити: ЗО 18 Соціологія модерну та модернізації, ПО 10 Соціальна ідентичність та конфлікти в модерному соціумі, ПО 18 Виробнича практика ПО 19 Переддипломна практика ПО 20 Підготовка кваліфікаційної роботи.

Отримані впродовж вивчення даного курсу знання може стати студентству в нагоді при вивченні наступних дисциплін, при виокресленні власних наукових інтересів і підготовці до написання дипломної роботи, зорієнтувати щодо практичного застосування (співпраця з ГО, запити щодо проходження практики, громадянська активність та волонтерська діяльність), тощо.

Студенти продовжать набувати досвід дослідження соціально-політичних умов розвитку соціологічної науки, праці з текстами першоджерел з соціальної теорії.

2. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Американська соціологія під девізом стабілізаційної свідомості.

Тема 1. Соціологія ХХ століття: загальний огляд, періодизація, поліпарадигмальність.

Тема 2. Теоретико-ідеологічне підґрунтя американської соціології.

Тема 3. Чиказька школа в американській соціології.

Розділ 2. Розвиток соціологічної теорії: П.Сорокіна, Т.Парсонса, Р.Мертон.

Тема 1. Інтегралістська соціологія П.Сорокіна.

Тема 2. Структурний функціоналізм Т.Парсонса.

Тема 3. Структурний функціоналізм Р.Мертон.

Розділ 3. Європейські соціологічні школи ХХ століття.

Тема 1. Становище соціологічної науки у Франції від початку ХХ століття до 60-х років ХХ століття: тенденції, течії, персоналії.

Тема 2. Англійська теоретична соціологія ХХ століття.

Тема 3. Франкфуртська школа в соціології.

Розділ 4. Гуманістична парадигма в соціології.

Тема 1. Виникнення і розвиток символічного інтеракціонізму.

Тема 2. Феноменологічна соціологія та етнометодологія.

Тема 3. Парадигма обміну.

Розділ 5. Сучасні тенденції в теоретичній соціології.

Тема 1. Соціологічні концепції постіндустріального суспільства.

Тема 2. Розвиток новітньої соціологічної теорії: П.Штомпка, Н.Луман.

Розділ 6. Історія сучасної української соціології.

Тема 1. Основні тенденції розвитку української соціології у ХХ столітті.

3. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література:

1. Розумний Д.С Техніка і соціальна раціональність у Герберта Маркузе «*Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*», 2025, 8 (2) с. 65-73
2. Калашнікова Л. В., Безуглова В. Д. Проблеми структурно-функціонального аналізу комунікативного потенціалу соціальних онлайн-мереж 42-47 Габітус. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій Видавничий дім «Гельветика» 2022
3. Соціологія. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 033 – Філософія / Укладач: Колеватов О.О. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. 40 с.
4. Окорочков В.Б. Час-свідомість в енергетичному просторі у західній та східній (індійській) культурах (Шрі Ауробіндо ГГхош, М.Гайдеггер, А.Бадью) «*Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*», 2025, 8 (2) 38-51
5. Теорія та історія соціології: навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності 054 «Соціологія» освітнього ступеня бакалавр освітньої програми Соціологія/ДЕЙНЕКА Артемій, МОРОЗ Євгенія, СОБОЛЕВСЬКА Марина. – К.: 2024 – 102 с.

Допоміжна література:

1. Бергер П. Л. Капіталістична революція: п'ятдесят пропозицій щодо процвітання, рівності і свободи: Монографія / П. Л. Бергер; Пер.з англ. С. О. Макеев, І. П. Дзюб, І. О. Кресіна; Передм. В. К. Черняка. — Київ: Вища школа, 1995.
2. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія / Упоряд. В. Лях. — К.: Либідь, 1996
3. Randall Collins 1999. Macro-History: Essays in Sociology of the Long Run. Stanford: Stanford University Press.
4. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. / Пер. з англ. В.Морозова. Друге видання. — К.: Критика, 2001. — 271 с.
5. Бауман З. Глобалізація: наслідки для людини і суспільства. / Пер. з англ. Ігоря Андрущенко; наук. ред. М.І.Винницький. — К.: Києв.-Могил. акад., 2008. — 108 с.
6. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М.В. Захарченко, В.Ф. Бурлачук, М.О. Молчанов [та ін.] ; Міжнар. фонд "Відродження". Київ : Заповіт, 1996.
7. Мусієздов О.О. Історія української соціології: Навчально-методичний посібник. — Харків, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004.
8. Habermas, J. (1984). The Theory of Communicative Action: Reason and the Rationalization of Society. Beacon Press.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/> - Вісник КПІ ім. Ігоря Сікорського. Соціологія. Політологія. Право.
2. <https://stmm.in.ua/> Соціологія: теорія, методи, маркетинг. ІС НАНУ
3. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
4. <https://prometheus.org.ua/>. Найкращі онлайн-курси України та світу.
5. <https://sociology.kpi.ua/literature> - кафедра соціології КПІ ім.Ігоря Сікорського

Навчальний контент

4. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

Лекція 1.

Тема: Соціологія ХХ століття: загальний огляд, періодизація, поліпарадигмальність.

Основні питання: Характерні риси соціології ХХ століття. Періодизація соціології ХХ століття.

Поліпарадигмальний характер соціології ХХ століття як прояв методологічного плюралізму.

Теорія наукових революцій та поняття „парадигма” за Т.Куном.

СРС: Основні риси соціології ХХ століття.

Тема: Теоретико-ідеологічне підґрунтя американської соціології.

Основні питання: Біхевіоризм та соціобіологія. Інвайроменталізм, як теоретична і світоглядна

орієнтація. Менеджеризм. Теорія „менеджерської революції”. Техніцизм Дж.К.Гелбрейта.

Гуманістичний варіант технократій Л.Мамфорда. Техніцизм, як напрям в американській соціології. Концепція технократії Т.Веблена.

СРС: Ф.Скінер „Технологія поведінки”. Соціобіологія: основні положення, течії, персоналії.

Лекція 2.

Тема: Чиказька школа в американській соціології.

Основні питання: Загальна характеристика школи, періодизація її діяльності. «Польський селянин в Європі та Америці» Уїльям Томас і Флоріан Знанецький. Соціальна екологія Роберта Парка. «Зональна гіпотеза» або соціальна картографія Ернеста Берджесса. Загальна характеристика концепцій У.Огборна та Л.Вітра.

СРС: Загальна характеристика концепцій Р.Парк «Екологія людини», «Конкуренція», «Конфлікт», «Акомодація», «Асиміляція».

Тема: Інтегралістська соціологія П.Сорокіна.

Основні питання: Життєвий і творчий шлях автора (російський і американський періоди). Соціологія як наука та її предмет (динаміка соціологічних уявлень автора). Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності. Концепція соціокультурної динаміки. П.Сорокін „Соціологічний етюд про основні форми суспільної поведінки і моралі”.

СРС: Проблематика альтруїзму в творчості П.Сорокіна.

Лекція 3.

Тема: Структурний функціоналізм Т.Парсонса.

Основні питання: Життєвий шлях та загальна характеристика творчості Т.Парсонса. Характер, завдання та передумови виникнення теорії соціальної дії. Символізм дії в теоріях Т.Парсонса. Теорії соціальної дії та соціальної системи. Суспільство як соціальна система. Функціоналізм, структурний функціоналізм: загальний огляд парадигм.

СРС: Суспільство і його типи. Стадії еволюції суспільства (за Т.Парсонсом). Т.Парсонс в історичному контексті.

Тема: Структурний функціоналізм Р.Мертон.

Основні питання: Життєвий шлях та загальна характеристика творчості Р.Мертон. Теорія середнього рівня. Соціологічний зміст аномії та девіантної поведінки. Дослідження способів адаптації за Р.Мертон.

СРС: Р.Мертон про метод і типи теоретизування в соціології. Значення соціологічної спадщини Р.Мертон.

Лекція 4.

Тема: Становище соціологічної науки у Франції від початку до 60-х років ХХ століття: тенденції, течії, персоналії.

Основні питання: Французька соціологія до другої світової війни: загальний огляд, персоналії. Основні тенденції французької теоретичної соціології другої третини ХХ століття. Діалектична соціологія Ж.Гурвича. Структуралізм у французькій соціології 60-х років ХХ століття. Технологічний детермінізм Ж.Фураст'є. Генетичний структуралізм П.Бурд'є. „Поле”, „капітал”, „габідус”. Принцип подвійного структурування соціальної дійсності.

СРС: Концепція „трансформації капіталізму” Р.Арона. Концепція соціальної нерівності Р.Будона. Теорія бюрократії М.Кроз'є.

Тема: Англійська теоретична соціологія ХХ століття.

Основні питання: Британська соціологія в першій половині ХХ століття. Інтелектуальні традиції британської політичної економії та розвиток теорії й методів соціології.

Інституціоналізація англійської соціології та її перші теоретики (Л.Хобхаус, М.Гінсберг). Соціологія та соціальні (класові) проблеми британського суспільства. Соціологічна спадщина Т.Боттомора. Соціологія Великої Британії після Другої світової війни. Традиції антропології та соціології. Вплив американської соціології структурного функціоналізму. Вплив марксизму. Британська соціологія та вироблення політики.

СРС: Поняття соціологічного реалізму та номіналізму. Соціологічна спадщина Е.Тайлора.

Лекція 5.

Тема: Франкфуртська школа в соціології

Основні питання: Політико-ідеологічний контекст другої загальнотеоретичної кризи західної соціології. Неомарксистські тенденції в соціології Т.Адорно. Система соціологічних поглядів Г.Маркузе. Теорія комунікативної дії Ю.Хабермаса.

СРС: Фрейд-марксистські міфологеми М.Хоркхаймера. Соціологія музики Т.Адорно. Розвиток капіталістичного суспільства та проблема відчуження в роботах Е.Фромма.

Тема: Виникнення і розвиток символічного інтеракціонізму.

Основні питання: Символічний інтеракціонізм: загальна характеристика парадигми. Чиказька та Айовська школи символічного інтеракціонізму. Символи та жести за Дж. Мідом. Розуміння природи суспільства в символічному інтеракціонізмі. Дослідницький метод символічного інтеракціонізму. Символічний інтеракціонізм: напрямки, персоналії. Драматургічна теорія І.Гофмана. Символічний інтеракціонізм та сполучення з іншими соціологічними течіями. Проблеми символічного інтеракціонізму.

СРС: Питання символічної взаємодії в творчості Г.Блумера. Особливості колективної поведінки за Г.Блумером. Майбутнє символічного інтеракціонізму.

Семінарські заняття

Семінар 1. *Неопозитивізм та емпіризм як ознаки американської соціології першої третини ХХ століття. Соціобіологія: загальна характеристика, течії, персоналії. Досягнення в сфері методики соціологічних досліджень П.Лазарсфельда. Школа людських стосунків. Е.Мейо та Хотторнський експеримент. Творчість Дж.Морено.*

СРС: Символічний інтеракціонізм Уільяма Томаса.

Семінар 2. *Біхевіоризм: загальна характеристика, напрямки, персоналії. Біхевіоризм, як міждисциплінарна проблема: досягнення, недоліки та перспективи. Радикальний біхевіоризм Дж.Б.Уотсона. Когнітивний напрям у біхевіоризмі за Е.Толменом. Оперантний біхевіоризм Б.Ф.Скінера. Інвайроменталізм: загальна характеристика, течії. Інвайроменталізм як неопозитивіська тенденція ХХ століття. Кристалізація проблеми біосоціальної природи людини у теоретичній спадщині Дж.Дьюї.*

СРС: Соціальна інженерія: міфи та перспективи. Ідея «екосистемного холізму» Олдо Леопольда.

Семінар 3. *Розвиток соціології в Америці на початку ХХ століття. Інституціоналізація американської соціології.*

СРС: „Соціометрія” Дж.Морено.

Семінар 4. Емпіричний характер соціології в Чикаго: тенденції, персоналії. „Польський селянин в Європі та Америці” Уільям Томас і Флоріан Знанецький (загальна характеристика роботи). Чиказька соціологічна школа. Передумови виникнення, періоди функціонування, науковий спадок Чиказької соціологічної школи.

СРС: Практичне значення методу „зональної гіпотези” Е.Берджесса.

Семінар 5. Екологічна соціологія Р.Парка. Р.Парк „Екологія людини”. Місто – як соціальна лабораторія (за Р.Парком). Інтегралістська соціологія П.Сорокіна. Концепція соціальної стратифікації та соціальної мобільності П.Сорокіна. Соціокультурна динаміка” П.Сорокіна. Ідеї інтегралізму в соціологічній творчості П.Сорокіна.

СРС: П.Сорокін „Соціологічний етюд про основні форми суспільної поведінки і моралі”.

Семінар 6. Розвиток соціологічної теорії Т.Парсонса. Теорія соціальної дії Т.Парсонса. Теорія соціальних систем Т.Парсонса. Концептуалізація соціологічної теорії Р.Мертонна. Теорія середнього рівня Р.Мертонна. Поняття „аномія”, „девіантна поведінка” та „способів адаптації” в творчості Р.Мертонна.

СРС: Структурний функціоналізм Т.Парсонса. Р.К.Мертон „Соціальна теорія та соціальна структура”.

Семінар 7. Генетичний структуралізм П.Бурд’є. Поняття „поле”, „капітал”, „габідус” в соціологічній творчості П.Бурд’є. П.Бурд’є „Соціологія політики”. (Глава 1. Фізичний та соціальний простір: проникнення та привласнення. Соціальна дія у фокусі уваги А.Турена. Соціологічна спадщина Франції. Антикризисний характер соціології А.Турена. Акціоналізм А.Турена: основні положення концепції. Концепція „трансформації капіталізму” Р.Арона. Теорія бюрократії М.Кроз’є.

СРС: П.Бурд’є „Соціологія політики”.Глава 2. Соціальний простір та генезис класів). Концепт постіндустріального суспільства в творчості А.Турена. Концепція соціальної нерівності Р.Будона

Англійська теоретична соціологія ХХ століття: загальний огляд, напрямки, персоналії. Л.Хобхаус та М.Гінсберг як перші теоретики англійської соціології. Неомарксизм в творчому доробку Т.Боттомора. Основні положення та поняття теорія структурації Е.Гідденса. „Структура як правила та ресурси” Е.Гідденс. Поняття соціологічного реалізму та номіналізму.

СРС: Концепт солідарності в творчості Е.Гідденса. Бауман про «плинну сучасність». Майбутнє соціології за Е. Гідденсом. Трансформація інтимності

5. Самостійна робота студента

Самостійна робота здобувача включає:

підготовка до аудиторних занять – 76 год;

підготовка до модульної контрольної роботи – 20 год;

підготовка до екзамену – 30 год.

Загалом – 126 год.

Тема: Феноменологічна соціологія та етнометодологія.

Основні питання: Феноменологічна соціологія: загальна характеристика напряму. Філософське і психологічне підґрунтя напряму. Критика позитивістських орієнтацій та методу в соціології. Феноменологічна соціологія в Європі та США. Ключове перевизначення соціологічних понять: від «об'єктивних законів» до орієнтації на створювані сенси та «життєвий світ». Феноменологічна соціологія: персоналії. Мікросоціологічний підхід А. Щюца. «Соціальне конструювання реальності» П. Бергера, Т. Лукмана. Етнометодологічний підхід і метод Г. Гарфінкеля. Дослідження повсякденності. Б.Латур і С. Вульгар – наука, як повсякденна реальність.

СРС: Теоретичні витоки феноменологічної соціології. Значення соціологічної спадщини Г.Гарфінкеля.

Тема: Парадигма обміну.

Основні питання: Парадигма обміну: загальна характеристика напряму, персоналії. Теорія обміну Дж.К.Хоманса. Макросоціологічна перспектива П.Блау. Основні постулати теорії соціального обміну. Критика теорії з боку інших соціологічних напрямів, в перлу сергу структурного функціоналізму. Від теорії соціального обміну до теорії раціонального вибору.

СРС: Конфліктологічна парадигма: загальна характеристика, напрямки, персоналії.

Л.Козер про функції соціального конфлікту. Конфліктологічна парадигма в інтерпретації Р.Дарендорфа.

Тема: Соціологічні концепції постіндустріального суспільства.

Основні питання: Д.Белл і його теорія постіндустріального суспільства. Концепція „третьої хвилі” А.Тоффлера. Критичні інтерпретації науково-технічного розвитку (НТР). Світ-системний аналіз. Глобальна соціологія І.Валлерстайна. Від світ-капіталізму до світ-соціалізму. Соціально-культурний вимір динаміки хвиль М. Кондратьєва

СРС: Новітні форми техніцистських поглядів (комп'ютерна футурологія, ризикологія). Капіталізм як проблема соціології І.Валлерстайна.

Тема: Розвиток новітньої соціологічної теорії: П.Штомпка, Н.Луман.

Основні питання: Теорія соціальних змін П.Штомпки. Дослідження довіри та культурної травми, як соціальних феноменів. Візуальна соціологія, як дослідницька програма. Теорія соціальних змін Н.Лумана. Соціальна система. Системний аналіз і код. Код політики. Код засобів масової інформації.

СРС: Поняття соціальної структури за П.Штомпкою. Концепції влади та владних відносин за Н.Луманом.

Тема: Основні тенденції розвитку української соціології у ХХ столітті.

Основні питання: Українська соціологія в еміграції: загальний огляд. Український соціологічний інститут у Відні. Український інститут громадознавства у Празі. Повоєнний період – США і Канада. Українська соціологія в еміграції: персоналії. М. Шаповал «Загальна соціологія», «Система суспільних наук і соціографія». О. Ейхельман. Старша і молодша генерації соціологів в еміграції у Європі, США та Канаді.

СРС: Українська радянська соціологія: персоналії. Українська радянська соціологія: загальний огляд.

Французька соціологічна теорія ХХ століття.

Загальний огляд, течії, представники французької соціологічної школи. Французька соціологія до другої світової війни: загальний огляд, персоналії. Діалектична соціологія Ж.Гурвича. Структуралізм у французькій соціології 60-х років ХХ століття.

СРС: Продовження технократичної традиції в творчості Ж.Фураст'є.

Генетичний структуралізм П.Бурд'є.

Поняття „поле”, „капітал”, „габідус” в соціологічній творчості П.Бурд'є. П.Бурд'є „Соціологія політики”. (Глава 1. Фізичний та соціальний простір: проникнення та привласнення. Соціальна дія у фокусі уваги А.Турена. Соціологічна спадщина Франції. Антикризовий характер соціології А.Турена. Акціоналізм А.Турена: основні положення концепції. Концепція „трансформації капіталізму” Р.Арона. Теорія бюрократії М.Кроз'є.

СРС: П.Бурд'є „Соціологія політики”.Глава 2. Соціальний простір та генезис класів). Концепт постіндустріального суспільства в творчості А.Турена. Концепція соціальної нерівності Р.Будона

Англійська теоретична соціологія ХХ століття: загальний огляд, напрямки, персоналії. Л.Хобхаус та М.Гінсберг як перші теоретики англійської соціології. Неомарксизм в творчому доробку Т.Боттомора. Основні положення та поняття теорія структурації Е.Гідденса. „Структура як правила та ресурси” Е.Гідденс. Поняття соціологічного реалізму та номіналізму. СРС: Концепт солідарності в творчості Е.Гідденса. Бауман про «плинну сучасність». Майбутнє соціології за Е. Гідденсом. Трансформація інтимності

Роль та місце Франкфуртської школи в європейській соціологічній традиції ХХ століття.

Основні тенденції другої загальнотеоретичної кризи західної соціології. Франкфуртська соціологічна школа: загальний огляд, напрямки, персоналії. Концепція одномірної людини Г.Маркузе. Неомарксистські тенденції в соціології Т.Адорно. Соціологія музики Т.Адорно. Теорія комунікативної дії Ю.Хабермаса.

СРС: Т. Адорно і його інтерпретація об'єкту, предмету та метода соціальних наук. Критика позитивізму. Г. Маркузе про історичний прогрес, суспільство споживання і «велику відмову». Концепти капіталізму та відчуження в творчості Е.Фромма.

Символічний інтеракціонізм: загальна характеристика парадигми, напрямки, персоналії. Дж.Г.Мід – засновник символічного інтеакціонізму. Драматургічна соціологія Е.Гоффмана. „Уявлення про себе у повсякденному житті” Е.Гоффмана. Методологія і сфери застосування символічного інтеракціонізму.

СРС: Символічний інтеракціонізм та проблема розуміння. Питання символічної взаємодії в творчості Г.Блумера. Аналіз фреймів.

Феноменологічна соціологія: загальна характеристика напряму, персоналії. А.Шюц про повсякденність як предмет феноменологічної соціології. Концепція «повернення додому» А.Шюца. Етнометодологія: ключові положення та принципи, експериментальний характер.

СРС: П.Бергер, Т.Лукман „Соціальне конструювання реальності”. Соціальне конструювання реальності. Г.Гарфінкель „Що таке етнометодологія”.

Соціальний обмін: загальна характеристика парадигми, витоки та перспективи розвитку. Теорія обміну Дж.К.Хоманса. Конфліктологічна парадигма: загальна характеристика, напрямки, персоналії. Л.Козер про функції соціального конфлікту. СРС: П.Блау, як представник парадигми обміну: специфіка поглядів. Конфліктологічна парадигма в інтерпретації Р.Дарендорфа. Л. Козер і спадщина Г. Зіммеля.

Новітні форми техніцистських поглядів (комп'ютерна футурологія, ризикологія). Концепція постіндустріального суспільства Д.Белла: саяво стабілізаційної свідомості. Проблематизація соціального конфлікту в творчому доробку Д.Белла. Новий клас та ворожа культура (за Д.Беллом). СРС: „Третя хвиля” А.Тоффлера.

Соціологія І.Уоллерстайна. Посткризова соціологія про проблематизацію капіталізму. Глобальна соціологія І.Уоллерстайна. Капіталізм як проблема соціології І.Уоллерстайна. Соціологія П.Штомпки. Теорія соціальних змін П.Штомпки. СРС: Поняття «світ-системи» І.Уоллерстайна. Поняття світссистемний аналіз І.Уоллерстайна. Поняття соціальної структури за П.Штомпкою. «Поняття соціальної структури: спроби узагальнити».

Теорія соціальних систем Н.Лумана. Теорія суспільства як системи за Н.Луманом. Комунікація і соціальна система в творчому доробку Н.Лумана. Системний аналіз і коди підсистем Н. Лумана. Концепт «аутопоезису». СРС: Концепт влади в системології Н.Лумана. «Суспільство ризику» У. Бека

Українська соціологія першої половини ХХ століття: загальний огляд, персоналії. М. Шаповал і міжвоєнна соціологія. Українська соціологія в еміграції: загальний огляд, персоналії. В. Старосольський. О. Босковський. Українська соціологія в еміграції: Канада і США, СРС: Соціологічні ідеї М. Грушевського і соціологічні інституції у Відні та Празі. Інституції в популяризації соціальних наук: НТШ і Український Науковий інститут Гарвардського університету. Українська радянська соціологія: загальний огляд, персоналії.

Політика та контроль

6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи навчальний матеріал навчальної дисципліни «Сучасні соціологічні теорії», студенти виконують модульну контрольну роботу. У роботі студенти демонструють засвоєний теоретичний матеріал, навички аналітичного та критичного аналізу. Робота пишеться студентами самостійно, разом із цим проводяться з консультації з окремих питань з боку викладача.

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідуваність лекційних занять є важливою, оскільки навчальна дисципліна передбачає не лише опрацювання запропонованого матеріалу, але й ознайомлення з існуючими критичними підходами до оцінки сучасних соціологічних теорій, напрацювання навичок самостійного аналізу і рефлексій, висловлювання та відстоювання думки – у тому числі, на лекційних заняттях.

Активна участь студента на практичних заняттях є обов'язковою і буде вимагатись. Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних (семінарських) заняттях. Студент, який пропустив практичні заняття, може отримати низький рейтинг. Відпрацювання пропущених занять без поважної причини може відбуватися у вигляді подання (заздалегідь) письмових коментарів до заняття – таким чином студенти мають можливість відпрацювати частину балів, відведених на семінарські заняття. Поза цим, відпрацювання практичних занять не передбачено на основній сесії (за винятком відсутності через поважні причини). У той же час, теми, опрацьовані на практичних заняттях, будуть винесені на екзамен. Тому пропуск також передбачає самостійне опрацювання пропущеного матеріалу.

Форми роботи

На лекціях викладач ознайомлює студентів з основним матеріалом, у тому числі, на основі допоміжних джерел та актуальних дискусій довкола питань сучасних соціологічних теорій. Студенти заохочуються брати участь у дискусії, ставити питання лектору, коментувати та висловлювати власну думку. На практичних заняттях студенти робитимуть доповіді, коментуватимуть доповіді колег (питання, зауваження, доповнення), братимуть участь у дебатах на теми, запропоновані викладачем.

Опанування дистанційних курсів.

За бажанням здобувача в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин освітнього компонента в асинхронному режимі, зокрема, через опанування дистанційних курсів. Для врахування в системі оцінювання балів за опанування таких курсів, вони мають відповідати змістовно силабусу, бути узгоджені із викладачем, та на підтвердження проходження курсів студент має надати відповідний документ із зазначенням назви та обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку, визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://osvita.kpi.ua/node/179>.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів оцінювання

Студенти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами. Для оскарження контрольних заходів студент має подати заяву, у якій має бути вказана причина оскарження, наведені факти упередженості викладача. Викладач повинен обговорити дану заяву зі студентом особисто на консультації. В разі відсутності порозуміння щодо результату контрольного заходу, формується комісія з викладачів кафедри, яка оцінює процедуру проведення контрольного заходу та претензії студента. Комісія може вирішити провести контрольний захід повторно, або відхилити заяву. Рішення комісії є остаточним та оскарженню не підлягає.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

У разі виявлення плагіату в роботі студента, робота отримує нуль балів без права переписування до основної сесії. На додатковій сесії студент має право переписати роботу, обравши нову тему.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>.

7. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: доповіді, участь у дебатах, опитування за темою заняття, доповнення, модульна контрольна робота, презентація модульної контрольної роботи.

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.

Семестровий контроль: екзамен

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що він отримує за наступні види робіт:

- 1) відповіді на семінарських заняттях;
- 2) написання модульних контрольних робіт (МКР);
- 3) екзамен

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 3 бали при відповіді на більшість питань. Максимальна кількість балів на семінарських заняттях дорівнює $r_{\text{сем}} = 3 \text{ бали} * 7 = 21 \text{ бал}$.

Критерії оцінювання:

- «відмінно» – творчий підхід до розкриття проблеми, участь у дискусії – 3 бали;
- «добре» – глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція – 2,5 бали;
- «задовільно» – обґрунтоване розкриття проблеми з певними недоліками – 2 бали;
- «незадовільно» – повна пасивність на семінарському занятті – 0 балів.

2. МКР.

Ваговий бал – 29

- «відмінно» – 26-29 балів – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) на всі питання модульної контрольної роботи; студент вільно орієнтується в поданому матеріалі;
- «добре» – 22-25 балів – студент надав відповіді на 75% питань модульної контрольної роботи; відповіді на всі питання контрольної потребують уточнень;
- «задовільно» – 17-21 бал – студент надав відповіді на 60% питань модульної контрольної роботи; відповіді потребують суттєвих уточнень, недостатнє володіння матеріалом;
- «незадовільно» – 0 балів – відсутня або некоректна відповідь.

3. Екзамен

Ваговий бал – 50.

Екзамен передбачає усні відповіді на питання, перелік яких наведений у додатку.

Критерії оцінювання:

40-50 балів – студент відповідає на майже всі питання екзамену, демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви;

30-39 балів – студент відповідає на більшість питань екзамену, демонструє хороший рівень

знання матеріалу;

20-29 балів – студент відповідає на приблизно половину питань екзамену, демонструє доволі поверхневі знання;

0-19 балів – студент відповідає лише на окремі питання екзамену, не має власної позиції, допускає суттєві неточності.

Заохочувальні бали (не більше 10 балів за усі види робіт):

- за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, «Днях науки ФСП», конкурсах студентських робіт, публікації);

- участь у факультетських олімпіадах з дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

Умови допуску до екзамену:

Умовою допуску студента до екзамену є отримання попередньої рейтингової оцінки не менше як 24 бали.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

8. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Навчальні заняття з дисципліни “Сучасні соціологічні теорії” проводяться у формі лекційних та семінарських занять. На лекціях викладач формулює положення теорій, формулює ключові поняття з тем, наводить приклади. Лекції відбуваються у формі діалогу, коли викладач задає зустрічні запитання аудиторії щодо навчального матеріалу, може попросити дати оперативну відповідь на поточне запитання, або матеріал попередніх занять.

Самостійна робота студента розрахована на підготовку питань до семінарських занять, аналіз окремих першоджерел. Викладач також пропонує до опрацювання сучасні наукові статті та публіцистичні матеріали пов'язані з сучасними соціологічними теоріями. Тези деяких з таких матеріалів викладач проголошує наприкінці заняття, студенти у свою чергу також шукають новини щодо нових досліджень.

Основною формою роботи на семінарському заняття є виступ, який поєднує комунікативні здатності студента з демонстрацією та закріпленням знань. Викладач оцінює як глибину, ширину, точність визначень під час виступу студента, здатність оперативно реагувати на запитання аудиторії. Під час семінарського заняття додаткового оцінюється активність студентів при формулюванні питань, участь у дискусії, формулювання альтернативних гіпотез, вміння посилаючись на теоретичні положення та критично оцінювати наявні теорії і практики.

МКР (у формі ДКР) повинна продемонструвати опанування студентом матеріалу певної теми; вміння самостійно осмислити і систематизувати навчальну інформацію; чітко, стисло і логічно викласти матеріал, обґрунтувати власну думку, зробити висновки. Висвітлення теоретичних питань не потребує плану, вступу, але обов'язково повинно завершуватись висновками.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено викладачем кафедри соціології Василець Ольгою Іванівною

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 14 від 23.06.2025).

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № 4 від 24.06.2025).

Орієнтовні теми модульних контрольних робіт
(одне завдання за вибором студента)

1. Історична контекстуальність соціології початку ХХ століття.
2. Постмодерністська критика теоретичних підвалин класичної соціології.
3. Біхевіоризм як теоретична і світоглядна орієнтація: історія, теорія, персоналії.
4. Експериментальний характер біхевіоризму.
5. Теоретичний доробок Д.Б.Уотсона: основні положення – панацея чи фікція?
6. Соціальне дресування як сучасна експлікація уотсонівського біхевіоризму.
7. Неопозитивістський характер соціобіології.
8. Інвайроментальна контекстуальність соціальної екології Р.Парка.
9. Еволюційно-реформаторській підхід Р.Парка до розгляду соціальності.
10. Метод «соціальної картографії»: історія, теорія, сучасність.
11. Еволюційний характер вебленовської технократії.
12. Технократія Л.Мамфорда: гуманістичний контекст.
13. Практиція О.Тоффлера.
14. Специфіка соціальної стратифікації постіндустріального суспільства за Д.Белла.
15. Структурно-функціональна версія теорії дії Т.Парсонса.
16. Ієрархія відносин між підсистемами дії в теорії систем Т.Парсонса.
17. Структурно-функціональний варіант соціальної стратифікації Т.Парсонса.
18. Засади структурного функціоналізму в соціології Р.Мертон.
19. Соціальна аномія як прояв дезінтеграційного характеру соціальної системи суспільства за Р.Мертон.
20. Порівняльна характеристика версій структурного функціоналізму Т.Парсонса і Р.Мертон.
21. Біхевіоральні та позитивістські засади соціології російського періоду П.Сорокіна.
22. Соціологія революції П.Сорокіна.
23. Закон позитивної та негативної поляризації П.Сорокіна.
24. Поняття соціального простору та його виміри в інтегралістській соціології П.Сорокіна.
25. Інтегралістські принципи в соціології П.Сорокіна.
26. Принципи формування і зміни соціокультурних систем за П.Сорокіним.
27. Принцип креативного альтруїзму П.Сорокіна та його роль у реконструкції суспільства.
28. Формування засад функціоналізму в межах Французької соціологічної школи.
29. Концепції соціального, культурного та символічного капіталів П.Бурд'є.
30. Принцип подвійного структурування в соціології П.Бурд'є.
31. Концепція «стилів життя» в соціології П.Бурд'є.
32. Соціокультурний пафос акціоналізму А.Турена.
33. Туренівський варіант постіндустріального суспільства.
34. Концепція соціальної нерівності в соціології Р.Будона.
35. Неомарксистський підхід до соціальної стратифікації Т.Б.Боттомора.
36. Теорія структурації Е.Гідденса: між функціоналізмом і структуралізмом.
37. Специфіка класового аналізу в соціології Е.Гідденса.
38. Роль соціальної солідарності в реалізації політики Третього шляху за Е.Гідденсом.
39. Е.Гідденс про глобалізацію та модернізацію.
40. Трансформація інтимності за Е.Гідденсом.
41. Соціологія музики Т.Адорно.
42. Нігілістична соціологія культури: культура як засіб буржуазного придушення особистості (за теоретичним доробком представників Франкфуртської школи).
43. Концепція «одномірної людини» Г.Маркузе.

44. Теорія комунікативної дії Ю.Хабермаса.
45. Концепція вільної любові в теоретичному доробку Е.Фромма.
46. Гуманістична парадигма в соціології: історія, теорія, персоналії.
47. Символічний інтеракціонізм: витоки, основні положення, персоналії.
48. Структура особистості крізь призму символічного інтеракціонізму Дж.Міда.
49. Соціологія повсякденності Е.Гоффмана: витоки, основні положення, перспективи.
50. «Ритуальні танці» як складова повсякденного життя за Е.Гоффманом.
51. Гоффманівський рамковий аналіз як складова соціології повсякденності.
52. Специфіка потрактувань особистості в межах «драматургічного підходу» Е.Гоффмана.
53. Колективна поведінка як прояв символічної взаємодії за Г.Блумером.
54. «Живе» і «мертве» у феноменологічній соціології.
55. Дослідження ірраціонального начала суб'єктивної реальності: історія та сучасність.
56. Роль концепту «повсякденного знання» в феноменологічній соціології А.Шюца.
57. Специфіка соціального конструювання реальності в феноменологічній соціології П.Бергера і Т.Лукмана.
58. Розподіл знання як основа соціалізації в феноменологічній соціології П.Бергера і Т.Лукмана.
59. Етнометодологія як складова гуманістичної парадигми: витоки, поняття, персоналії.
60. Експериментальний характер етнометодології Г.Гарфінкеля.
61. Біхевіоральні витоки парадигми обміну: соціокультурна контекстуальність, основні положення, персоналії.
62. Порівняльна характеристика підходів Дж.К.Хоманса та П.Блау як представників парадигми обміну.
63. Неомарксистський характер «світ-системного» аналізу І.Уоллестайна.
64. Капіталізм як проблема соціології І.Уоллестайна.

Питання до екзамену

1. Загальна характеристика соціології першої половини ХХ століття.
2. Поліпарадигмальний характер соціології другої половини ХХ століття.
3. Біхевіоризм як напрям неопозитивізму: загальна характеристика, течії.
4. Оперантний біхевіоризм Ф.Скінера.
5. Соціобіологія як міждисциплінарний напрям в соціології другої половини ХХ століття.
6. Інвайроменталізм як теоретична і світоглядна орієнтація: загальна характеристика.
7. Течії в інвайроменталізмі.
8. Екологічна соціологія Р.Парка.
9. Екологізм як напрям в інвайроменталізмі: загальна характеристика, представники.
10. Поняття „природа людини” Дж.Дьюї.
11. Менеджеризм як напрям в економічній соціології. Основні положення „менеджерської революції”.
12. Технократична традиція в американській соціології (до 80-х років): загальний огляд, представники.
13. Концепція „третьої хвилі” А.Тоффлера.
14. Чиказька школа в американській соціології: загальна характеристика школи, періодизація її діяльності.
15. „Польський селянин в Європі та Америці” У.Томас, Ф.Знанецький (загальна характеристика роботи).
16. Соціальна картографія Е.Берджесса.
17. Соціометрія Я.Морено.
18. Індустріальна соціологія. Хоторнський експеримент.
19. Прогрес в методології і методиці соціологічних досліджень в 30-40-х роках ХХ століття. Творчість П.Лазарсфельда.
20. Інтегралістська соціологія П.Сорокіна.
21. Концепція соціальної стратифікації і соціальної мобільності П.Сорокіна.
22. Теорія соціокультурної динаміки П.Сорокіна.
23. Структурний функціоналізм: загальна характеристика парадигми.
24. Соціальна система та її складові (за Т.Парсонсом).
25. Суспільство і його типи (за Т.Парсонсом).
26. Соціальна дія як самоорганізована система (за Т.Парсонсом).
27. Р.Мертон як представник структурно-функціональної парадигми.
28. Аномія та анемічна поведінка (за Р.Мертонем).
29. Теорія „середнього рівня” Р.Мертоня.
30. Символічний інтеракціонізм: загальна характеристика парадигми.
31. Символічний інтеракціонізм Дж.Г.Міда.
32. Проблема символічної взаємодії Г.Блумера.
33. Драматургічний підхід Е.Гоффмана.
34. Конфліктологічна парадигма: загальна характеристика.
35. Специфіка конфліктологічного підходу Л.Козера.
36. Теорія конфлікту Р.Дарендорфа.
37. Феноменологічна соціологія: основні положення.
38. Ідеї і поняття феноменологічної соціології А.Шюца.
39. Етнометодологія Г.Гарфінкеля.
40. Концепція соціального обміну П.М.Блау.
41. Парадигма соціального обміну: основні положення.
42. Теорія обміну Дж.К.Хоманса.
43. Франкфуртська школа в соціології.

44. *Феноменологія П.Бергера та Т.Лукмана.*
45. *Концепція „одновимірної людини” Г.Маркузе.*
46. *Критична спрямованість соціології Т.Адорно.*
47. *Французька соціологічна школа у другій третині ХХ століття.*
48. *Українська соціологія на початку ХХ століття.*
49. *Розквіт і „хвороби” емпіричної соціології.*
50. *Концепція особистості і соціального характеру Е.Фромма.*
51. *Концепція „дзеркального Я” Ч.Х.Кулі.*
52. *Концепція постіндустріального суспільства Д.Белла.*